

2012 M. GRUODŽIO 5 D.

KELIAS Į TIKRĄ EKONOMINĘ IR PINIGŲ SAJUNGĄ

Europos Vadovų Tarybos Pirmininkas Herman Van Rompuy

Glaudžiai bendradarbiauta su:

Europos Komisijos Pirmininku José Manuel Barroso

Euro grupės Pirmininku Jean-Claude Juncker

Europos Centrinio Banko Pirmininku Mario Draghi

KELIAS Į TIKRĄ EKONOMINĘ IR PINIGŲ SAJUNGĄ

2012 m. birželio mėn. Europos Vadovų Tarybos susitikime Europos Vadovų Tarybos Pirmininko buvo paprašyta „*glaudžiai bendradarbiaujant su Komisijos Pirmininku, Euro grupės Pirmininku ir ECB Pirmininku, parengti konkretų veiksmų planą su įgyvendinimo terminais, skirtą tikrai ekonominei ir pinigų sąjungai sukurti*“. Remiantis tarpine ataskaita ir 2012 m. spalio mėn. Europos Vadovų Tarybos susitikimo išvadomis, šioje ataskaitoje plėtojamas 2012 m. gruodžio mėn. Europos Vadovų Tarybos susitikimui pateiktas veiksmų planas. Joje nustatomi terminai ir etapais išdėstytas procesas kuriant ekonominę ir pinigų sąjungą (EPS), apimantis visas esmines sudedamąsias dalis, nurodytas birželio mėn. Europos Vadovų Tarybos susitikime pateiktoje ataskaitoje „Siekis sukurti tikrą ekonominę ir pinigų sąjungą“. Į šią ataskaitą, be kita ko, įtrauktas vertingas Komisijos indėlis, kuris atsispindi 2012 m. lapkričio 28 d. komunikate „Stiprios ir veiksmingos ekonominės ir pinigų sąjungos projektas. Europos masto diskusijų pradžia“. Europos Parlamentas taip pat įnešė vertingą indėlį. Kaip paprašė Europos Vadovų Taryba, šioje ataskaitoje nagrinėjami papildomi mechanizmai integruotos biudžeto sistemos srityje, įskaitant tinkamą EPS fiskalinį pajėgumą, taip pat galimybė euro zonos valstybėms narėms sudaryti sutartinio pobūdžio susitarimus su ES institucijomis dėl reformų, kurias jos įsipareigoja vykdyti, ir jų įgyvendinimo.

Pagal Sutartį Sąjungoje sukurta ekonominė ir pinigų sąjunga, kurios valiuta yra euro. Šioje ataskaitoje išdėstytoje pozicijoje daugiausia dėmesio skiriama euro zonos valstybėms narėms, nes turėdamos bendrą valiutą jos patiria specifinių sunkumų. Glaudesnės EPS kūrimo procesui turėtų būti būdingas atvirumas ir skaidrumas, taip pat jis turėtų būti visiškai suderinamas su visais bendrosios rinkos aspektais.

Šioje ataskaitoje nurodyti veiksmai, kurių reikia siekiant užtikrinti EPS stabilumą ir vientisumą, ir raginama prisiimti politinį įsipareigojimą siūlomam veiksmų planui įgyvendinti. Poreikį veikti skubiai kelia vidaus ir išorės problemų, su kuriomis šiuo metu susiduria euro zona ir atskiros jos narės, mastas.

Euro zonai reikia tvirtesnių mechanizmų patikimai nacionalinei politikai užtikrinti, kad valstybės narės galėtų visapusiškai pasinaudoti EPS teikiama nauda. Tai būtina siekiant užtikrinti pasitikėjimą Europos lygio ir nacionalinės politikos veiksmingumu, vykdyti svarbiausias viešąsias funkcijas, kaip antai ekonomikos ir bankų sistemų stabilizavimą, apsaugoti piliečius nuo nepatikimos ekonominės ir fiskalinės politikos padarinių ir užtikrinti aukštą ekonomikos augimo ir socialinės gerovės lygį.

Euro zona susiduria su sparčiai besivystančia tarptautine aplinka, kuriai būdingas didelių besiformuojančių ekonomikų kilimas. Atsparesne ir integruota EPS būtų sušvelnintas išorinių ekonominių sukrėtimų poveikis euro zonos šalims, būtų išlaikytas europinis socialinės sanglaudos modelis ir išsaugota Europos įtaka pasauliniu mastu.

Dėl visų šių iššūkių kyla būtinybė prisiimti įsipareigojimą dėl veiksmų plano siekiant sukurti tikrą EPS ir vėliau jį įgyvendinti. Jais pabrėžiama, kad „daugiau Europos“ nėra galutinis tikslas, o greičiau priemonė, skirta tarnauti Europos piliečiams ir užtikrinanti aukštesnį jų gerovės lygį.

Veiksmai, kurie laikomi svarbiais siekiant užtikrinti EPS atsparumą, šioje ataskaitoje pateikiami kaip etapais išdėstytas procesas. Neatsižvelgiant į pasiūlytų politikos priemonių terminus, jos visi buvo suprantamos ir rengiamos kaip kelio siekiant sukurti tikrą ekonominę ir pinigų sąjungą sudedamosios dalys. Atsižvelgiant į stiprias sudedamųjų dalių sąsajas, jos turėtų būti nagrinėjamos kaip išsamios vienas kitą sustiprinančių priemonių visumos dalis. Integruotos finansinės sistemos kūrimas turi svarbių fiskalinių ir ekonominių pasekmių, todėl šio proceso negalima vykdyti atskirai. Analogiškai, fiskalinės ir ekonominės politikos srityje pateikti pasiūlymai yra glaudžiai tarpusavyje susiję. Be to, kadangi visuose pasiūlymuose numanoma glaudesnė integracija, tikrai ekonominei ir pinigų sąjungai esminės svarbos turi demokratinis teisėtumas ir atskaitomybė.

Proceso eigos apžvalga

Procesas galėtų būti išdėstytas šiais trimis etapais (taip pat žr. priede pateiktą diagramą):

1 etapas (2012 m. pabaiga – 2013 m.)

Fiskalinio tvarumo užtikrinimas ir bankų bei valstybių sąsajos suardymas

Užbaigus pirmą etapą turėtų būti užtikrintas patikimas viešųjų finansų valdymas ir būtų suardytos bankų ir valstybių sąsajos, kurios buvo viena iš pagrindinių valstybės skolos krizės priežasčių. Šį etapą sudarytų penki esminiai elementai:

- tvirtesnės fiskalinio valdymo sistemos (šešių dokumentų rinkinys, Sutartis dėl stabilumo, koordinavimo ir valdymo ekonominėje ir pinigų sąjungoje ir dviejų dokumentų rinkinys) sukūrimas ir visapusiškas įgyvendinimas;
- sistemingo svarbių ekonominės politikos reformų *ex ante* koordinavimo sistemos sukūrimas, kaip numatyta Sutarties dėl stabilumo, koordinavimo ir valdymo ekonominėje ir pinigų sąjungoje (SSKV) 11 straipsnyje;
- veiksmingo bankų sektoriaus bendro priežiūros mechanizmo (BPM) sukūrimas ir reglamento bei direktyvos dėl kapitalo poreikio (kapitalo poreikio reglamentas ir 4-as dokumentų rinkinys dėl direktyvų dėl kapitalo poreikio) įsigaliojimas;
- susitarimas dėl nacionalinių pertvarkymo ir indėlių garantijų sistemų suderinimo, kuriuo užtikrinamas tinkamas finansavimas iš finansų sektoriaus lėšų;
- tiesioginio bankų rekapitalizavimo pasitelkiant Europos stabilumo mechanizmą (ESM) veiklos programos sudarymas.

2 etapas (2013–2014 m.)

Integruotos finansinės sistemos sukūrimas ir patikimos struktūrinės politikos skatinimas

Šį etapą sudarytų du esminiai elementai:

- integruotos finansinės sistemos sukūrimas įsteigiant bendrą pertvarkymo instituciją ir sukuriant atitinkamą finansinio stabilumo stiprinimo priemonę siekiant užtikrinti, kad sprendimai dėl bankų pertvarkymo būtų priimami sparčiai, nešališkai ir visų interesų labui;
- struktūrinės politikos, grindžiamos valstybių narių sutartinio pobūdžio susitarimais su ES institucijomis dėl politikos, kurią šalys įsipareigoja vykdyti, ir dėl jos įgyvendinimo, geresnio koordinavimo, konvergencijos ir vykdymo užtikrinimo mechanizmo sukūrimas. Kiekvienu atskiru atveju tam galėtų būti teikiama laikina, tikslinė ir lanksti finansinė parama. Kadangi ši finansinė parama būtų laikino pobūdžio, ji nebūtų įtraukta į daugiametę finansinę programą.

3 etapas (laikotarpis po 2014 m.)

EPS atsparumo gerinimas įdiegiant sukurtimų absorbavimo funkciją centriniu lygiu

Šis etapas būtų proceso kulminacinis taškas. 3-ią etapą sudarytų:

- tiksliai apibrėžto ir nustatytos apimties fiskalinio pajėgumo nustatymas siekiant pagerinti konkrečios šalies ekonomikos sukurtimų absorbavimą, sukuriant draudimo sistemą centriniu lygiu. Tai padidintų visos euro zonos atsparumą ir būtų papildyti 2-ame etape parengti sutartinio pobūdžio susitarimai. Neatskiriamą dalį sudaranti paskatomis grindžiama sistema skatintų euro zonos valstybes nares, atitinkančias dalyvavimo sukurtimų absorbavimo funkcijos struktūroje reikalavimus, toliau vykdyti patikimą fiskalinę ir struktūrinę politiką remiantis savo sutartinio pobūdžio įsipareigojimais. Taip šie du tikslai – asimetrinių sukurtimų absorbavimas ir patikimos ekonominės politikos skatinimas – toliau būtų neatsiejamai susiję, papildytų ir stiprintų vienas kitą;
- šis etapas taip pat galėtų būti grindžiamas principu, pagal kurį sprendimai dėl nacionalinių biudžetų būtų vis dažniau priimami bendrai, ir tvirtesniu ekonominės politikos koordinavimu, visų pirma mokesčių ir užimtumo srityse, remiantis valstybių narių nacionaliniais užimtumo planais. Apskritai, didėjant EPS integracijos laipsniui, reikės toliau svarstyti keletą kitų svarbių klausimų. Šiuo atžvilgiu ši ataskaita ir Komisijos parengtas projektas yra pagrindas diskusijoms.

I. Integruota finansinė sistema

Šiuo metu galiojantys Europos lygio susitarimai dėl finansinio stabilumo apsaugos tebėra grindžiami nacionaliniais įsipareigojimais. Tai nesuderinama su EPS būdinga glaudžia integracija ir be abejonės padidina žalingą valstybių ir bankų sektoriaus pažeidžiamumo tarpusavio sąveiką. Sukūrus bendrą priežiūros mechanizmą (BPM), bus užtikrinta griežta ir nešališka priežiūra ir tokiu būdu bus prisidedama prie valstybių ir bankų sąsajų saugojimo ir sisteminės bankų sektoriaus krizės ateityje tikimybės mažinimo.

2012 m. spalio mėn. išvadose Europos Vadovų Taryba paprašė teisės aktų leidėjų tęsti su pasiūlymais dėl teisėkūros procedūra priimamų aktų dėl BPM susijusį darbą ir jam teikti pirmenybę, kad iki 2013 m. sausio 1 d. būtų susitarta dėl teisės aktų sistemos. Ji paragino skubiai parengti bendrą taisyklių sąvadą, be kita ko, iki metų pabaigos pasiekti susitarimą dėl pasiūlymų dėl bankų kapitalo poreikio. Ji taip pat paragino skubiai priimti nuostatas dėl nacionalinių pertvarkymo ir indėlių garantijų sistemų suderinimo.

BPM bus pirmasis žingsnis kuriant finansų rinkų sąjungą. Būtina, kad 2013 m. pradžioje būtų galima pradėti rimtą parengiamąjį darbą, kad BPM galėtų pradėti visapusiškai veikti ne vėliau kaip nuo 2014 m. sausio 1 d. Itin svarbu bus užtikrinti, kad ECB galėtų naudotis tvirtu priežiūros priemonių rinkiniu ir kad ECB, kuriam teks galutinė atsakomybė už bankų priežiūrą, kartu būtų suteikti atitinkami kontrolės įgaliojimai. Šiuo atžvilgiu bus svarbu sukurti makrolygio rizikos ribojimo politikos sistemą, kurioje būtų tinkamai atsižvelgta tiek į nacionalinius, tiek į Europos lygio aspektus. ECB patvirtino nustatysiantis organizacines priemones, kurios užtikrins aiškų jo priežiūros funkcijų atskyrimą nuo pinigų politikos.

Kai bus sukurtas veiksmingas bendras priežiūros mechanizmas, euro zonos bankų atveju pagal ESM, priėmus įprastinį sprendimą, bankus būtų galima rekapitalizuoti tiesiogiai. Per ESM vykdomo tiesioginio bankų rekapitalizavimo teisinė ir operacinė struktūra turėtų būti baigta rengti iki 2013 m. kovo mėn. pabaigos. Siekiant pereiti prie integruotos finansinės sistemos, bendrą priežiūros mechanizmą turės papildyti bendras pertvarkymo mechanizmas ir labiau suderinti indėlių garantijų mechanizmai.

Bendras pertvarkymo mechanizmas

Nuo krizės pradžios finansų įstaigoms buvo suteikta didelės apimties parama. Dėl jos susidarė pernelyg didelė našta viešiesiems finansams ir sumažėjo galimybės fiskalinę politiką naudoti kovai su recesijos padariniais. Stipri ir integruota pertvarkymo sistema prisidėtų apribojant bankų įsipareigojimų nevykdymo padarinius mokesčių mokėtojams. Dabartinis pasiūlymas dėl teisėkūros procedūra priimamo akto dėl atgaivinimo ir pertvarkymo užtikrins, kad visose ES valstybėse narėse bus galima naudotis suderintomis priemonėmis, kurių reikia tvarkingam bankų pertvarkymui, įskaitant ankstyvąją intervenciją, gelbėjimą privačiomis lėšomis ir laikinų bankų kūrimą.

Tačiau priežiūros funkcijas iš esmės perkėlus į bendrą priežiūros mechanizmą, labai svarbu, kad į Europos lygį būtų perkelta ir atsakomybė už bankų pertvarkymą. Komisija jau yra paskelbusi ketinanti pasiūlyti bendrą pertvarkymo mechanizmą po to, kai bus priimti pasiūlymai dėl direktyvos dėl atgaivinimo ir pertvarkymo sistemos ir dėl indėlių garantijų sistemos. Šis bendras pertvarkymo mechanizmas, grindžiamas bendra pertvarkymo institucija, turėtų būti įsteigtas Europos Centriniam Bankui pradėdant vykdyti visas jam priskirtas priežiūros funkcijas. Šis mechanizmas, apimantis visus bankus, prižiūrimus pagal BPM, turėtų būti grindžiamas patikimomis valdymo priemonėmis, įskaitant tinkamas nuostatas dėl nepriklausomumo ir atskaitomybės, taip pat veiksmingą bendrą finansinio stabilumo stiprinimo priemonę, kuris yra būtina siekiant sukurti integruotą finansinę sistemą.

Bendro pertvarkymo mechanizmo poreikis

Bendras pertvarkymo mechanizmas yra būtinas, siekiant sukurti integruotą finansų sistemą:

- Jis užtikrintų laiku vykdomą ir nešališką sprendimų priėmimo procesą, kuriame daugiausia dėmesio būtų skiriama europiniam aspektui. Tai sumažintų daugelio kliūčių, su kuriomis šiuo metu susiduriama pertvarkant bankus (pavyzdžiui, šališkumo nacionaliniu pagrindu ir nesutarimų, kylančių vykdamas tarpvalstybinį bendradarbiavimą), poveikį. Tai sumažintų pertvarkymo išlaidas, nes ankstyvi ir greiti veiksmai padeda išlaikyti bankų, kuriuos reikia pertvarkyti, ekonominę vertę.
- Jį naudojant būtų patiriamos mažiausios įmanomos pertvarkymo išlaidos ir būtų suardytos bankų ir valstybių sąsajos. Stipri ir nepriklausoma pertvarkymo institucija, remdamasi efektyviu pertvarkymo režimu, turėtų finansinių, teisinių bei administracinių pajėgumų ir būtiną savarankiškumą efektyviam ir mažiausiai kainuojančiam pertvarkymui atlikti. Užtikrindama, kad pagrindinė bankų pertvarkymo išlaidų našta tektų privačiajam sektoriui, institucija padidintų rinkos drausmę ir iki minimumo sumažintų mokesčių mokėtojų patiriamas likutines išlaidas dėl bankų įsipareigojimų nevykdymo.
- Bendras pertvarkymo mechanizmas užtikrintų, kad įsipareigojimų nevykdantys bankai būtų greitai restruktūrizuojami arba uždaromi – taip jis papildytų BPM. Pagal BPM būtų laiku ir nešališkai įvertinamas pertvarkymo poreikis, o bendra pertvarkymo institucija užtikrintų faktinį laiku atliekamą ir efektyvų pertvarkymą.

Pagal bendrą pertvarkymo mechanizmą pertvarkymo veiksmai turėtų būti grindžiami mažiausių išlaidų strategija, jie galėtų būti finansuojami pagal akcininkų, dalyvaujančių gelbėjime privačiomis lėšomis, ir kai kurių kreditorių prioritetinę eilę ir priklausytų nuo bankų sektoriaus. Pastarasis organizuotai dalyvautų Europos pertvarkymo fonde, kuris būtų itin svarbus naujo pertvarkymo režimo elementas. Jis būtų finansuojamas *ex ante* rizikos įvertinimu grindžiamais mokesčiais, renkama iš visų BPM dalyvaujančių bankų. Bendrame pertvarkymo mechanizme turėtų būti numatyta tinkama ir veiksminga bendra finansinio stabilumo stiprinimo priemonė. Galimas tokios priemonės įgyvendinimo būdas – ESM kredito linija bendrai pertvarkymo institucijai. Ši finansinio stabilumo stiprinimo priemonė vidutinės trukmės laikotarpiu turėtų būti fiskaliniu požiūriu neutrali, užtikrinant, kad viešoji pagalba būtų atgaunama finansų sektoriui taikant *ex post* mokesčius.

Iš finansų krizių istorijos matyti, kokį destabilizuojantį poveikį atskiroms finansų įstaigoms ir ištisoms bankų sistemoms gali turėti netikrumas dėl bankų indėlių. Pasiūlyme dėl nacionalinių indėlių garantijų sistemų suderinimo pateikiamos nuostatos, kuriomis siekiama užtikrinti, kad kiekvienoje valstybėje narėje būtų sukurta pakankamai patikima nacionalinė indėlių garantijų sistema ir taip būtų apribotas šalutinis poveikis, susijęs su indėlių perkėlimu tarp įstaigų bei tarp šalių ir užtikrintas pakankamas indėlininkų apsaugos lygis Europos Sąjungoje. Svarbu greitai priimti šį pasiūlymą.

II. Integruota biudžeto sistema

Krizė atskleidė, kokia didelė euro zonos šalių tarpusavio priklausomybė ir jų šalutinis poveikis viena kitai. Ji parodė, kad atskirų šalių biudžeto politika yra labai svarbus bendro intereso klausimas. Atsižvelgiant į tai, esama poreikio palaipsniui pereiti prie integruotos biudžeto sistemos, kuri užtikrintų tiek patikimą nacionalinę biudžeto politiką, tiek didesnę visos euro zonos atsparumą ekonominiams sukrėtimams. Tai prisidėtų prie tvaraus ekonomikos augimo ir makroekonominio stabilumo. Spalio mėn. tarpinėje ataskaitoje pabrėžtas tvirtesnio ekonomikos valdymo poreikis ir kaip papildomas žingsnis pasiūlyta galimybė palaipsniui plėtoti EPS fiskalinį pajėgumą, kuriuo būtų sudarytos palankesnės sąlygos prisitaikyti prie ekonominių sukrėtimų. Atsižvelgiant į spalio mėn. Europos Vadovų Tarybos išvadas, šioje dalyje nagrinėjamos euro zonos fiskalinio pajėgumo galimybės ir jo pagrindiniai principai.

Patikima nacionalinė biudžeto politika yra kertinis EPS akmuo

Artimiausio laikotarpio prioritetas yra sukurti ir įgyvendinti naujas priemones, kuriomis būtų sustiprintas ekonomikos valdymas. Per paskutinius kelerius metus buvo padaryta svarbių taisyklėmis grindžiamos fiskalinės politikos sistemos ekonominėje ir pinigų sąjungoje patobulinimų („šešių teisės aktų rinkinys“) arba dėl jų susitarta (Sutartis dėl stabilumo, koordinavimo ir valdymo), kuriais dėmesys labiau sutelktas į biudžeto disbalanso prevenciją, skolos pokyčius, geresnius vykdymo užtikrinimo mechanizmus ir nacionalinę atsakomybę ES taisyklių srityje. Kiti su fiskalinio valdymo stiprinimu euro zonoje susiję elementai (dviejų dokumentų rinkinys), kurių atveju teisėkūros procedūra tebevykdoma, turėtų būti skubiai galutinai patvirtinti ir visapusiškai įgyvendinti. Šioje naujoje valdymo sistemoje bus numatytas euro zonai priklausančių valstybių narių metinių biudžetų plataus masto *ex ante* koordinavimas ir ja bus sustiprinta finansinių sunkumų patiriančių šalių priežiūra.

Kitų pinigų sąjungų istorija ir patirtis rodo, kad yra įvairių fiskalinės sąjungos kūrimo būdų, ir atrodytų, kad dėl unikalių EPS savybių dera taikyti savitą požiūrį. Ir vis dėlto, nors biudžeto priemonių centralizacijos lygis ir fiskalinio solidarumo neigiamų sukrėtimų atžvilgiu nuostatos skiriasi, visos kitos pinigų sąjungos turi centrinį fiskalinį pajėgumą. Todėl Europos Vadovų Taryba 2012 m. spalio mėn. paprašė išnagrinėti galimus papildomus euro zonai skirtus mechanizmus, įskaitant tinkamą fiskalinį pajėgumą. Juo būtų remiamos naujos funkcijos, kurios nėra nurodytos daugiametėje finansinėje programoje, nuo kurios šis pajėgumas aiškiai atskirtas.

2-ame etape struktūrinės reformos tam tikrais atvejais būtų galima remti taikant ribotas, laikinas, lanksčias ir tikslines finansines paskatas, nustatytas valstybių narių ir ES institucijų sutartinio pobūdžio susitarimuose. Šie susitarimai euro zonos valstybėms narėms būtų privalomi, o kitoms – taikomi laikantis savanoriškumo principo (žr. toliau III skirsnį). Komisija ketina pateikti pasiūlymą dėl tokių sutartinio pobūdžio susitarimų konkrečių nustatymo būdų ir jų gyvendinimą remiančių priemonių, remiantis ES procedūromis.

Įgyvendinant sutartinio pobūdžio susitarimus ir taikant susijusias paskatas būtų remiamas konvergencijos procesas, tokiu būdu 3-iame etape būtų sukurtas fiskalinis pajėgumas, skirtas prisitaikymui prie ekonominių sukrėtimų palengvinti. Šis pajėgumas galėtų būti draudimo tipo mechanizmas, veikiantis tarp euro zonos valstybių narių, skirtas konkrečių šalių dideliems ekonominiams sukrėtimams sušvelninti. Tokia funkcija užtikrintų tam tikrą fiskalinį solidarumą, apimančią visą ekonominį ciklą, gerinančią visos euro zonos atsparumą ir mažinančią finansines ir gamybos sąnaudas, susijusias su makroekonominiais koregavimais. Šis pajėgumas padėtų užtikrinti makroekonominį stabilumą, ir todėl naudingai papildytų Europos stabilumo mechanizmu pagrįstą krizių valdymo sistemą.

Kadangi gerai veikiančiai sukrėtimų absorbavimo funkcijai reikėtų dar aukštesnio laipsnio valstybių narių ekonominių struktūrų ir politikos konvergencijos, abu tikslai – tiek ekonomikos augimą stiprinančių struktūrinių reformų rėmimo, tiek konkrečių šalių ekonominių sukrėtimų poveikio švelninimo – vienas kitą papildo ir sutvirtina.

Minėto fiskalinio pajėgumo ekonominiai motyvai

Bendros valiutos erdvėje prisitaikymas prie konkrečios šalies ekonominių sukrėtimų neigiamai atsiliepia darbo jėgos ir kapitalo judumui, kainų ir sąnaudų lankstumui ir fiskalinei politikai. Siekiant apsisaugoti nuo neigiamų fiskalinių išorės veiksnių, svarbu dalintis fiskaline rizika tais atvejais, kai ekonominio koregavimo mechanizmai, taikomi dėl konkrečios šalies ekonominių sukrėtimų, yra nepakankami. Akivaizdu, kad jie tokie ir yra euro zonoje, kurioje darbo jėgos judumas yra palyginti žemas, kapitalo srautai gali staiga keistis, taip pažeidžiant finansinį stabilumą, o dėl struktūrinio nelankstumo gali būti delsiama ar trukdoma vykdyti kainų koregavimą ir išteklių perskirstymą. Tokiais atvejais kyla grėsmė, kad pusiausvyra šalyse bus sutrikdyta ir tai turės neigiamų padarinių visai euro zonai.

Šiomis sąlygomis nustačius rizikos pasidalijimo priemones, pavyzdžiui, bendrą, bet ribotą apimtį sukrėtimų absorbavimo funkciją, galima prisidėti prie konkrečios šalies sukrėtimų poveikio švelninimo ir padėti užkirsti kelią neigiamam poveikio plitimui euro zonoje ir už jos ribų. Tačiau šias pastangas reikia papildyti tvirtesnės ekonominės konvergencijos skatinimo mechanizmu, pagrįstu struktūrine politika, kuria siekiama pagerinti šalių ekonomikos koregavimo pajėgumą ir išvengti bet kuriai draudimo sistemai būdingos neatsakingo elgesio rizikos. Todėl sėkmingai įgyvendinant sutartinio pobūdžio susitarime apibrėžtas reformas būtų pasiektas ne tik savitas tų reformų tikslas – reformų įgyvendinimas būtų ir dalyvavimo vykdant 3-iam etape nustatytą asimetrinių sukrėtimų absorbavimo funkciją kriterijus. Tai šalims suteiktų papildomą stiprią paskatą įgyvendinti patikimą ekonominę politiką tiek prieš joms prisijungiant prie sukrėtimų absorbavimo mechanizmo, tiek po to. Vykdamas pereinamąjį procesą siekiant nustatyti šią automatinio stabilizavimo funkciją ir priklausomai nuo konkrečių valstybių narių aplinkybių, joms gali būti teikiamos riboto masto, laikinos ir lanksčios finansinės paskatos struktūrinės reformoms skatinti. Kad būtų išvengta atkryčio į makroekonominį disbalansą ar jo susidarymo, sutartinio pobūdžio požiūris į reformas būtų taikomas ir po to, kai šalys pradėtų naudotis sukrėtimų absorbavimo funkcija. Be to, neto pervedimai pagal sukrėtimų absorbavimo funkciją galėtų būti modeliuojami taip, kad būtų atsižvelgiama į tęstinį įsipareigojimų pagal sutartinio pobūdžio susitarimus vykdymą.

Euro zonos fiskalinio pajėgumo sukrėtimų absorbavimo funkcijos variantai

EPS fiskalinis pajėgumas su riboto masto asimetrinių sukrėtimų absorbavimo funkcija galėtu būti draudimo tipo sistema, apimanti euro zonos šalis. Įnašai iš nacionalinių biudžetų ir išmokos į juos svyruotų priklausomai nuo kiekvienos šalies pozicijos per ekonominę ciklą.

Konkretūs šios funkcijos aspektai galėtu būti kuriami laikantis dviejų bendrų požiūrių. Pirmuoju atveju būtų vadovaujama makroekonominiu požiūriu, pagal kurį įnašai ir išmokos priklausytų nuo cikliškų pajamų bei išlaidų svyravimų arba nuo ekonominės veiklos priemonių. Antruoju atveju būtų galima remtis mikroekonominiu požiūriu ir labiau tiesiogiai požiūrį susieti su konkrečia jautriai į ekonominę ciklą reaguojančia viešąja funkcija, pavyzdžiui, nedarbo draudimu. Tokiu atveju įnašų į fiskalinį pajėgumą arba išmokų iš jo dydis būtų tiesiogiai priklausomas nuo pokyčių darbo rinkoje. Tokio scenarijaus atveju fiskalinis pajėgumas papildytų nacionalines nedarbo draudimo sistemas arba iš dalies jas pakeistų. Pavyzdžiui, pervedimai galėtu būti taikomi tik ciklinio nedarbo atveju apimant tik trumpalaikį nedarbą.

Kiekvieno požiūrio atskiriems pranašumams įvertinti reikėtu atlikti išsamesnę analizę. Pažymėtina, kad fiskaliniam pajėgumui priskirtos sukrėtimų absorbavimo funkcijos dydis didžiąja dalimi priklausytų nuo pajėgumo dydžio, o finansinės pasekmės nacionaliniams biudžetams priklausytų nuo konkretaus jo sudarymo ir parametrų. Tačiau bus svarbu užtikrinti, kad nepriklausomai nuo to, kokio požiūrio laikomasi, šios funkcijos nustatymas nedarytu poveikio bendram viešųjų išlaidų ir mokesčių naštos lygiui euro zonoje. Tas pat pasakytina apie pervedimų aktyvavimo tikslias sąlygas ir ribinius lygius – juos reikėtu atidžiai išanalizuoti, nes tik pakankamo dydžio atskiros šalies ekonominiai sukrėtimai turėtu būti absorbuojami centriniu lygiu. Pavyzdžiui, remiantis mikroekonominiu požiūriu, su nedarbu susiję pervedimai galėtu būti aktyvuojami tik tada, kai trumpalaikis nedarbas viršija tam tikrą ribinį lygį.

Abiem funkcijoms – struktūrinių reformų skatinimo ir asimetrinių sukrėtimų absorbavimo – finansuoti reikėtų surinkti konkrečių išteklių. Tie ištekliai galėtų būti nacionaliniai įnašai, nuosavi ištekliai arba abiejų derinys. Ilgalaikėje perspektyvoje vienas iš pagrindinių būsimo fiskalinio pajėgumo aspektų, kurį reikėtų atidžiai išnagrinėti, būtų galimas gebėjimas skolintis. Euro zonos fiskalinis pajėgumas galėtų iš tiesų būti tinkamas pagrindas bendrų skolos vertybinių popierių emisijai netaikant valstybių skolos sujungimo. Tuomet reikėtų apsvarstyti fiskalinės auksinės taisyklės, pavyzdžiui, tiek Stabilumo ir augimo pakte, tiek Sutartyje dėl stabilumo, koordinavimo ir valdymo įtvirtintos subalansuoto biudžeto taisyklės taikymą šiam fiskaliniam pajėgumui. Galiausiai integruotai biudžeto sistemai užtikrinti reikėtų sukurti su išdu susijusią funkciją, aiškiai apibrėžiant pareigas.

Pagrindiniai EPS fiskalinio pajėgumo sukrėtimų absorbavimo funkcijos principai

Neatsižvelgiant į požiūrį – makroekonominį ar mikroekonominį – tokios sukrėtimų absorbavimo funkcijos struktūra turėtų būti grindžiama keletu pagrindinių principų, taip pat atspindinčių specifinius EPS ypatumus:

- Dalijimosi fiskaline rizika elementai, susiję su konkrečias šalis išstinkančių sukrėtimų absorbavimu, turėtų būti struktūrizuoti taip, kad nebūtų sąlygų jų vienkrypčiam ir nuolatiniam plitimui iš vienos šalies į kitą, taip pat, kad jie nebūtų suvokiami kaip pajamų išlyginimo priemonės. Laikui bėgant, kiekviena euro zonos šalis tam tikrame ekonominio ciklo etape savo ruožtu pagal šią schemą būtų neto gavėja ir neto teikėja.
- Tokia funkcija neturėtų kliudyti nei paskatoms vykdyti patikimą fiskalinę politiką nacionaliniu lygiu, nei paskatoms šalinti nacionalinius struktūrinius trūkumus. Į sukrėtimų absorbavimo funkcijos struktūrą turėtų būti integruoti atitinkami mechanizmai, skirti neatsakingo elgesio rizikai sumažinti ir struktūrinėms reformoms skatinti. Turėtų būti numatytas glaudus jos susiejimas su atitiktimi plačiai ES valdymo sistemai, įskaitant galimus sutartinio pobūdžio susitarimus (žr. III skirsnį).
- Fiskalinis pajėgumas turėtų būti kuriamas Europos Sąjungos ir jos institucijų sistemoje. Tai užtikrintų jo nuoseklumą galiojančios taisyklėmis grindžiamos ES fiskalinės sistemos ir ekonominės politikos koordinavimo procedūrų atžvilgiu.
- Fiskalinis pajėgumas neturėtų būti krizės valdymo priemonė, kadangi šiuo tikslu jau yra sukurtas Europos stabilumo mechanizmas (ESM). Tuo tarpu fiskaliniam pajėgumui turėtų tekti bendro ekonominio EPS ir euro zonos šalių atsparumo didinimo vaidmuo. Jis prisidėtų prie krizių prevencijos, o dėl jo ESM intervencijos ateityje taptų mažiau tikėtinos.
- Fiskalinio pajėgumo struktūra turėtų atitikti subsidiarumo principą, o jos operacijos turėtų būti skaidrios, joms turėtų būti taikoma tinkama demokratinė kontrolė ir atskaitomybė. Taip pat ji turėtų būti ekonomiškai efektyvi ir dėl jos neturėtų nepagrįstai atsirasti brangių administracinių procedūrų ar būti vykdomas nereikalingas centralizavimas. Dėl jos neturėtų padidėti išlaidų ar apmokestinimo lygis.

III. Integruota ekonominės politikos sistema

Valstybių skolos krizė skaudžiai parodė, kad netvari ekonominė politika, kurią kai kurios euro zonos šalys vykdė praeityje, ir dabartiniai jų ekonomikos suvaržymai turi neigiamų pasekmių visoms EPS narėms. Reikia integruotos ekonominės politikos sistemos, kuri visada suteiktų kryptį valstybių narių politikai siekiant tvirto ir tvaraus ekonomikos augimo, kad būtų užtikrintas aukštesnis ekonomikos augimo ir užimtumo lygis.

Per artimiausią laikotarpį yra itin svarbu užbaigti kurti bendrąją rinką, nes ji yra galinga priemonė ekonomikos augimui skatinti. Be to, reikia išsamiai įvertinti, kaip darbo ir prekių rinkos veikia euro zonoje. Jei valiutos kurso koregavimo nėra, tam, kad EPS veiktų gerai, reikia veiksmingų darbo ir produktų rinkų. Tai yra itin svarbu siekiant kovoti su didelio masto nedarbu ir sudaryti palankesnes sąlygas kainų ir išlaidų koregavimui, kuris yra labai svarbus konkurencingumui ir ekonomikos augimui. Reikėtų nedelsiant skirti dėmesio tarpvalstybinio darbo jėgos judumo skatinimui ir gebėjimų paklausos ir pasiūlos neatitikties darbo rinkoje problemos sprendimui. Komisija galėtų atlikti tokį įvertinimą pirmumo tvarka. Galiausiai turėtų būti sukurta sistemingo svarbių ekonominės politikos reformų *ex ante* koordinavimo sistema, kaip numatyta Sutarties dėl stabilumo, koordinavimo ir valdymo (SSKV) 11 straipsnyje.

Sąjungai svarbu būti konkurencingai pasaulio mastu ir vengti pernelyg didelių konkurencingumo skirtumų tarp EPS narių, kad išliktų itin patrauklia socialinės rinkos ekonomika ir išsaugotų europinius socialinius modelius. ES priežiūros sistemos reformos – sukurtas Europos semestras su konkrečioms šalims skirtomis rekomendacijomis ir nauja makroekonominio disbalanso procedūra su galimomis sankcijomis yra žingsnis tinkama linkme. Tačiau reikia nuveikti dar daugiau ir nustatyti tvirtesnę struktūrinės politikos koordinavimo, konvergencijos ir vykdymo užtikrinimo sistemą. Atsižvelgiant į tai, spalio mėn. Europos Vadovų Tarybos išvadose paprašyta toliau nagrinėti galimybę valstybėms narėms sudaryti sutartinio pobūdžio susitarimus su ES institucijomis dėl konkurencingumą, ekonomikos augimą ir darbo vietų kūrimą skatinančių reformų, kurias tos šalys įsipareigoję vykdyti. Šių susitarimų sudarymas būtų vykdomas etapais.

Sutartinio pobūdžio susitarimais pažeidžiamumo problemos turi būti sprendžiamos ankstyvame etape

Makroekonominis disbalansas paprastai kaupiasi lėtai, o palankus ekonomikos augimas bei likvidumo sąlygos dažnai jį pridengia. Tačiau atsižvelgiant į struktūrinius suvaržymus darbo, prekių ir paslaugų rinkose bei institucinę struktūrą, nustačius disbalansą, dažnai yra sunku jį skubiai ištaisyti. Todėl svarbu šalinti pagrindines disbalanso priežastis ankstyvame etape, be kita ko, užtikrinant, kad šios itin svarbios rinkos galėtų greitai prisitaikyti prie sukrėtimų, o nacionalinėmis sistemomis būtų sudarytos palankesnės sąlygos ekonomikos augimui ir užimtumui. Todėl sutartinio pobūdžio susitarimais daugiausia dėmesio turėtų būti skiriama mikroekonominiams, sektorių ir instituciniams trukdžiams bei siekiama stiprinti ekonomikos konkurencingumą ir augimo potencialą. Dėl šios priežasties sutartinio pobūdžio susitarimai ateityje turėtų būti privalomi visoms euro zonos šalims, tačiau savanoriško pobūdžio kitoms valstybėms narėms.

Sutartiniais susitarimais daugiausia dėmesio turi būti skiriama svarbiausiems trūkumams

Ne visi ekonominio neefektyvumo atvejai yra našta EPS veikimui. Be to, su konkurencingumu ir ekonomikos augimu susijusių sunkumų lygis įvairiose šalyse skiriasi. Šią įvairovę atspindėtų susitarimų dėl reformų turinys ir mastas; jie būtų pritaikyti prie konkrečių šalių poreikių (pavyzdžiui, veiksminga darbo rinka siekiant kovoti su jaunimo nedarbu, teismų sistemų tobulinimas). Tačiau tam, kad šiuose susitarimuose būtų galima atsižvelgti į šį nevienarūšiškumą, būtų būtina vesti intensyvią kiekvienos iš valstybių narių ir ES institucijų dialogą techniniu ir politiniu lygiais. Dialogo metu abi šalys atliktų išsamią analizę, ir tai sudarytų pagrindą sudaryti konkretiems poreikiams pritaikytą ir išsamų susitarimą dėl kai kurių konkrečių reformų. Šių susitarimų trukmė kiekvienos šalies atveju skirtųsi atsižvelgiant į reikalingų priemonių rūšį, tačiau veikiausiai jie būtų daugiamečiai. Siekiant ir toliau daugiausia dėmesio skirti pagrindiniams trūkumams, tokiuose susitarimuose turėtų būti numatytas tam tikras lankstumas siekiant spręsti problemas, susijusias su dideliais sukrėtimais ir besikeičiančiomis ekonominėmis sąlygomis ir prioritetais. Atsižvelgiant į konkrečią kiekvienos šalies padėtį, 2-ame etape tam būtų galima skirti tikslią, ribotą ir lanksčią finansinę paramą pagal fiskalinio pajėgumo priemonę.

Sutartinio pobūdžio susitarimai turi būti integruoti į esamus ES procesus

Dėl krizės poveikio buvo sustiprinta ES ekonomikos valdymo sistema. Kiekvienais metais Taryba visoms valstybėms narėms pateikia konkrečioms šalims skirtas rekomendacijas, grindžiamas Komisijos pasiūlymu. Be to, sukurta makroekonominio disbalanso procedūra, kad jau ankstyvame etape būtų nustatomas ir ištaisomas disbalansas. Siekiant išvengti nesuderinamumo atvejų ir dubliavimosi, sutartinio pobūdžio susitarimai turėtų būti įtraukti į Europos semestrą. Tokie susitarimai turėtų atitikti bendrą politikos priemonių derinį, parengtą pagal metinę augimo apžvalgą, jais toks derinys turėtų būti remiamas ir jie turėtų būti grindžiami konkrečioms šalims skirtomis rekomendacijomis. Vadovaujantis ankstyvo nustatymo tikslu, nuodugnios apžvalgos būtų apibendrintos ir skirtos visoms EPS šalims. Nuodugnios apžvalgos turėtų būti grindžiamos labai išsamiai bei vietoje palaikomu dialogu ir valstybių narių ekonomikos analize. Remiantis nuodugnioje apžvalgoje padarytomis išvadomis, Komisijos parengtomis konkrečioms šalims skirtomis rekomendacijomis būtų remiamasi su kiekviena šalimi vedant dialogą dėl konkrečių ir išsamiai apibūdintų priemonių, numatytų susitarimuose dėl reformų, įskaitant įgyvendinimo tvarkaraštį. Valstybių narių, kurioms taikoma makroekonominio disbalanso procedūros korekcinė dalis, atveju susitarimas veiktų kaip taisomųjų veiksmų planas ir, kaip numatyta galiojančiame reglamente, nesilaikymo atveju būtų taikomos sankcijos.

Būtina, kad sutartinio pobūdžio susitarimus padėtų įgyvendinti visiška šalių ir europinė atsakomybė ir atskaitomybė

Nacionalinei atsakomybei tenka itin didelė svarba įgyvendinant struktūrines reformas. Norint užtikrinti nacionalinę atsakomybę būtina vykdyti nacionalinius debatus dėl prioritetinių priemonių ir būtina, kad susitarimus dėl reformų patvirtintų nacionaliniai parlamentai. Komisija turėtų turėti galimybę informuoti Europos ir nacionalinius parlamentus apie tokių priemonių būtinybę EPS požiūriu. Abi susitariančiosios šalys būtų atsakingos už joms skirtos susitarimo dėl konvergencijos ir konkurencingumo dalies turinį bei įgyvendinimą ir už jų atitinkamų parlamentų (nacionalinių ir Europos) informavimą apie padarytą pažangą. Visišką abiejų šalių atskaitomybę galima užtikrinti tik tuo atveju, jeigu sutarta reformų darbotvarkė bus konkreti, išsami ir išmatuojama. Šiuo tikslu reikalingas *ex ante* susitarimas dėl konkrečių terminų, dėl konkrečių stebėsenos sąlygų ir dėl galimybės susipažinti su informacija. Susitarimai ir ataskaitos dėl reikalavimų laikymosi būtų reguliariai ir laiku skelbiami. Įvykus dideliems ekonominiams pokyčiams arba pakitus politinėms aplinkybėms, pavyzdžiui, išrinkus naują vyriausybę, gali prireikti derybų būdu iš naujo susitarti dėl tikslų priemonių ir veiksmų siekiant reformos tikslų.

Svarbiausi sutartinio pobūdžio susitarimų dėl struktūrinių reformų elementai

Apibendrinant, tokie ES valdymo sistemoje įtvirtinti susitarimai galėtų būti grindžiami šiais principais:

- Jie būtų įtraukti į Europos semestrą, atitiktų ir sutvirtintų bendrą euro zonos politikos priemonių derinį; jie būtų privalomi euro zonos valstybėms narėms, tačiau kitoms valstybėms taikomi laikantis savanoriškumo principo, remiantis nuodugniomis vietoje atliktomis pagrindinių kliūčių ekonomikos augimui ir užimtumui apžvalgomis. Šias apžvalgas atliktų Komisija.
- Jie apimtų daugiametę, konkrečią reformų darbotvarkę, kurios įgyvendinimą būtų galima stebėti, dėl kurios būtų bendrai susitarta su ES institucijomis ir kurioje daugiausia dėmesio būtų skiriama konkurencingumui ir ekonomikos augimui – jiems tenka itin didelė svarba siekiant sklandaus EPS veikimo.
- Valstybės narės ir Komisija būtų atskaitingos atitinkamai nacionaliniams parlamentams ir Europos Parlamentui už susitarimuose numatytų jų pareigų turinį ir vykdymą.
- Struktūrinės reformos būtų remiamos taikant finansines paskatas ir vykdant šias reformas būtų laikinai pervedamos lėšos valstybėms narėms, kuriose yra pernelyg didelių struktūrinių trūkumų. Tokia tikslinė parama turėtų būti finansuojama skiriant specialius išteklius.
- Susitarimų laikymąsi galima užtikrinti taikant paskatomis grindžiamą sistemą. Jų laikymasis galėtų būti vienas iš kriterijų, taikomų dalyvavimui fiskalinio pajėgumo sukrėtimų absorbavimo funkcijos struktūroje. Be to, nesilaikymo atveju galėtų būti padidinti nacionaliniai įnašai į fiskalinį pajėgumą.

V. Demokratinis teisėtumas ir atskaitomybė

Spalio mėn. išvadose Europos Vadovų Taryba pabrėžė, kad būtina turėti tvirtus demokratinio teisėtumo ir atskaitomybės mechanizmus. Vienas iš pagrindinių principų – demokratinė kontrolė ir atskaitomybė turėtų būti užtikrinta sprendimų priėmimo lygyje. Siekiant užtikrinti integruotų finansų, biudžeto ir ekonominės politikos sistemų efektyvumą itin svarbu įgyvendinti šį pagrindinį principą. Tai reiškia, kad atskaitomybę už Europos lygiu priimamus sprendimus turi užtikrinti ir Europos Parlamentas, o kartu atitinkamais atvejais turi būti išlaikytas esminis nacionalinių parlamentų vaidmuo.

Sprendimai dėl nacionalinių biudžetų yra valstybių narių parlamentinės demokratijos pagrindas. Kartu nuostatomis dėl demokratinio teisėtumo ir atskaitomybės turėtų būti užtikrinta, kad būtų deramai atsižvelgta į bendrą Sąjungos interesą; tačiau nacionalinių parlamentų galimybės visapusiškai į tai atsižvelgti yra ribotos. Tai reiškia, kad toliau integruojant politikos formavimą ir labiau sutelkiant kompetenciją Europos lygiu kartu turėtų būti pirmiausia užtikrinta, kad integruotose sistemose siekiant tikros EPS proporcingai dalyvautų Europos Parlamentas.

Pirma, kalbant apie integruotą finansinę sistemą: Europos Centrinio Banko, atliekančio bendros priežiūros institucijos funkciją, o ateityje atlieksiančio bendros pertvarkymo institucijos funkciją, atskaitomybė turėtų būti užtikrinta Europos lygiu, tačiau kartu turėtų būti sukurti tvirti mechanizmai, kuriuos taikant dalyvaujančių valstybių narių nacionaliniai parlamentai būtų informuojami, jiems būtų teikiamos ataskaitos ir būtų užtikrintas skaidrumas jų atžvilgiu.

Antra, kalbant apie integruotas biudžeto ir ekonominės politikos sistemas: valstybės narės turėtų užtikrinti, kad jų nacionaliniai parlamentai tinkamai dalyvautų įgyvendinant siūlomus sutartinio pobūdžio susitarimus dėl reformų ir, bendriau, įgyvendinant Europos semestrą. Atsižvelgdama į tai, Europos Vadovų Taryba spalio mėn. paprašė išnagrinėti būdus, kaip užtikrinti, kad Europos Parlamente ir nacionaliniuose parlamentuose vyktų debatai dėl rekomendacijų, patvirtintų įgyvendinant Europos semestrą. Demokratinį teisėtumą ir atskaitomybę galėtų padėti stiprinti nauji mechanizmai, kuriais, remiantis, pavyzdžiui, SSKV 13 straipsniu ir Sutarties Protokolu Nr. 1, būtų didinamas nacionalinių parlamentų ir Europos Parlamento bendradarbiavimo lygis. Dėl tikslios tokių mechanizmų struktūros ir sąlygų bendrai spęstų Europos Parlamentas ir nacionaliniai parlamentai.

Trečia, sukūrus naują EPS fiskalinį pajėgumą taip pat turėtų būti nustatytos tinkamos priemonės, kuriomis būtų užtikrintas visapusiškas demokratinis teisėtumas ir atskaitomybė naudojantis tokiu pajėgumu. Tokių priemonių elementai daugiausia priklausytų nuo specifinių šio pajėgumo ypatumų, įskaitant jo finansavimo šaltinius, su juo susijusius sprendimų priėmimo procesus ir pagal jį vykdomos veiklos apimtį.

Galiausiai, krizė parodė, kad reikia stiprinti ne tik EPS priežiūros sistemą, bet ir jos gebėjimą skubiai priimti vykdomuosius sprendimus, kad nuosmukio laikotarpiais būtų gerinamas krizių valdymas, o ekonomikos pakilimo laikotarpiais – ekonominės politikos formavimas. Atsižvelgiant į ankstesnės struktūros trūkumus, sudaryti tam tikri tarpvyriausybiniai susitarimai, bet juos reikės galiausiai integruoti į Europos Sąjungos teisinę sistemą. Tai jau numatyta pagal Sutartį dėl stabilumo, koordinavimo ir valdymo ir galėtų būti taikytina taip pat ir kitiems atvejams. Itin svarbu sustiprinti pajėgumus Europos lygiu priimti su EPS susijusius vykdomuosius ekonominės politikos sprendimus. Galiausiai, atsižvelgiant į tai, kad EPS tampa bankų, fiskaline ir ekonomine sąjunga, taip pat turėtų būti suvienodintas atstovavimas jai išorės santykiuose.

Pagaliau, atsižvelgiant į šiuos plataus masto pokyčius, kuriuos apskritai vykdo Europos Sąjunga ir konkrečiai ekonominė ir pinigų sąjunga, būtinas bendras valstybių narių supratimas, kokio tikslo siekiama, aukšto lygio socialinė sanglauda, aktyvus Europos Parlamento bei nacionalinių parlamentų dalyvavimas ir atnaujintas dialogas su socialiniais partneriais. Šio proceso atvirumas bei skaidrumas ir jo rezultatai yra itin svarbūs kuriant tikrą ekonominę ir pinigų sąjungą.

